

Schumanns violinkonsert

UPPSALA KAMMARORKESTER

DIRIGENT: PAUL MÄGI

SOLIST: ULF WALLIN, VIOLIN

**TORSDAG
20 NOV
2014**

Program

René Eespere
f. 1953

Respectus för stråkorkester

Robert Schumann
1810-1856

Violinkonsert i d-moll
Im kräftigen, nicht zu schnellem Tempo
Langsam
Lebhaft, doch nicht schnell

PAUS

Wilhelm Stenhammar
1871-1927

Symfoni nr 2 i g-moll
Allegro energico
Andante
Scherzo: Allegro, ma non troppo presto
Finale: Sostenuto – Allegro vivace

Konserten beräknas pågå till ca kl 21.15

Uppsala Kammarorkester

Violin 1

Bernt Lysell, *konsertermästare*
Klara Hellgren
Katarina Edvardsson
Dinara Mansurova
Anders Lagerqvist
Dag Alin
Monika Stanikowska

Violin 2

Anders Inge
Elin Emtell Rubinsztejn
Catharina Ericsson
Christina Gustavsson Hamberg
Linda Toivola
Gabriele Freese

Viola

Susanne Magnusson
Erik Ring
Lars-Gunnar Bodin
Jörgen Sandlund

Violoncell

Erik Wahlgren
Louise Agnani
Sara Wijk
Gunnar Jönsson

Kontrabas

Eric Francett
Mattias Normell
Roger Bergman

Flöjt

Moa Bromander
Kristina Eriksson

Oboe

Kenneth Boman
Jenny Hülphers

Klarinett

Lena Jonhäll
Jan-Erik Alm

Fagott

Sven Aarflot
Ivan Jurcovic

Horn

Fredrik Dickfelt
Lennart Svensson
Thomas Lindgren
Britt Crafoord

Trumpet

Bengt Fagerström
Paul Hägglöf

Trombon

Birgitta Lagerstedt
Nils Carlsson
Anders Wiborg

Pukor, slagverk

Christer Ferngren

Paul Mägi, dirigent

Paul Mägi är sedan 2004 Uppsala Kammarorkesters chefsdirigent. Han har haft en omfattande och mycket framgångsrik karriär som dirigent på scener runt om i Europa, USA och Sydamerika och har dirigerat de flesta stora svenska orkestrarna. Han har även ett förflutet som jazzviolinist.

Paul Mägi var konstnärlig ledare och chefsdirigent för Lettiska Nationalorkestern mellan 1990-94 och vid Estlands Nationalopera 1995-2002. Sedan 2011 är han konstnärlig ledare och chefsdirigent vid Vanemuine Teater i Tartu. Paul Mägi är också professor i dirigering vid Estniska Musikaliska Akademien och har verkat som gästprofessor vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm. 2013 blev han invald i Kungliga Musikaliska Akademien och i januari 2014 mottog han det estniska kulturpriset för sitt breda arbete som dirigent och pedagog både i Estland och utomlands.

Under våren 2015 dirigerar Mägi bland annat Bizets *Carmen* och Tjajkovskijs *Eugen Onegin* på Vanemuine Teater i Tartu.

Ulf Wallin, violin

Ulf Wallin är utbildad vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm och vid Universität för Musik und darstellende Kunst i Wien. Idag r han en internationellt etablerad violinist, bosatt i Tyskland. Sedan 1996 r han professor i Berlin vid Hochschule för Musik "Hanns Eisler". Ulf Wallin framträder såväl som solist som kammarmusiker och hans arbetsfält sträcker sig över Europa, Asien och USA. Han har arbetat med dirigenter som Paavo Jrvi, Andrew Manze, Esa-Pekka Salonen, och gstr regelbundet

scener som bl.a. Berliner Philharmonie, La Scala i Milano, Wiener Musikverein och Thtre des Champs-lyses i Paris.

Ulf Wallins repertoar sträcker sig från barocken till nyskriven musik. Men den tonsättare som framförallt upptagit hans stora intresse är Robert Schumann. Bland annat har han spelat in Schumanns samtliga verk fr violin och orkester och även de tre violinsonaterna tillsammans med pianisten Roland Pntinen. Fr sina stora insatser för Schumanns musik fick Ulf Wallin kompositörens födelsestad Zwickaus prestigefyllda Schumann-pris 2013.

Eespere, Schumann och Stenhammar

Den estniske tonsättaren **René Eespere** laddar ofta sin musik med symboliska budskap. Under sjuttioalet skrev han musik till flera baletter med allegoriska teman som sattes upp på Vanemuine-teatern i Tartu, vilket gjorde honom känd för en bredare publik. Han har senare komponerat en lång rad vokalkverk med etiska och existentiella budskap; passioner och kompositioner han kallar för *Mysterium* och *Meditarium*. Musiken är ofta melodiskt innovativ samtidigt som den vilar på tonal grund, många gånger med inslag av minimalism och influenser från barockmusik.

Med sitt stora intresse för människans andliga dimensioner förvånar det inte att han i *Respectus* låtit sig influeras av Albert Schweitzer, protestantisk präst i Strasbourg vid 1900-talets början och en av de ledande inom den nytestamentliga exegetiken, alltså forskning och kritisk uttolkning av bibeltexten. Han skrev en rad kulturfilosofiska skrifter som handlar om vördnaden för människan och respekten för livet. Tankar som i René Eesperes *Respectus* fått musikalisk gestaltning. *Respectus* för kammarorkester från 2013 är ursprungligen komponerad för violin och gitarr, men utvecklades till en orkesterversion som uruppfördes i december samma år.

Också för **Robert Schumann** var musikens andliga kraft en central dimension. I många av sina verk målar han musikaliska linjer med starka känslor och stort uttrycksdjup. Det gäller inte minst de tre sena verken för violin och orkester. Robert och Clara Schumann hade våren 1853 lärt känna tidens mest upphöjda violinist, Joseph Joachim och blivit hänfödda av hans spel. Han hade spelat Beethovens violinkonsert vid en festival i

Düsseldorf och skickade ett partitur med Beethovenkonserten till Schumann som gåva. I det medföljande brevet hade han skrivit: "Med förhoppning att Beethovens exempel ska inspirera dig, som den rikaste av skatter och ljuvligaste ledstjärna, att bringa ljus i din djupa källa för att skapa ett verk för den stackars violinisten, för vilken det är sådan brist på upplyftande musik!"

Smickrad av det entusiastiska brevet komponerade Schumann i rask följd först C-durfantasin och direkt därefter d-mollkonserten. Dessutom gjorde han en omarbetning av solostämman till cellokonserten från 1850 för violin. Joachim uruppförde C-durfantasin vid en konsert i Düsseldorf den 27 oktober samma år, 1853. Schumann dirigerade själv konserten som blev en stor framgång.

De följande åren fanns ingående planer på att Schumanns konsert skulle uruppföras. Att Joachim ännu var positivt inställd till konserten är tydligt i ett brev till Schumann: "Du måste förstå hur mycket du och din musik betyder för din omgivning. Om jag bara kunde få spela din konsert i d-moll." Joachims uppskattande attityd till Schumanns konsert skulle emellertid förändras. Efter ett inställt uruppförande 1854 skyller han på problem med en arm "som är utmatad efter så mycket dirigerings". Mest sannolikt är att Joachim insett att konserten var för krävande för honom, både speltekniskt och musikaliskt och att han helt enkelt inte skulle klara att framföra den med hedern i behåll. När den åter var aktuell för uruppförande i Leipzig hösten 1857, ett år efter Schumanns död, skriver Joachim till Clara: "Vi måste gå igenom Roberts konsert... sista satsen är mycket svår för violinisten".

Konserten ställer höga krav på solisten, inte bara när det gäller de renodlat virtuosa delarna, utan också i de långsamma avsnitten som vibrerar av Schumanns vemod, längtan, ängslan och närhetstörst. Nu började till och med Clara tvivla och Joachim ägnade den inte längre någon möda. Tvärtom talade han nedsättande om konserten till sin biograf Andreas Moser och tillsammans med Clara beslutade han att inte låta publicera den, och lade dessutom till att den inte skulle få framföras under de kommande hundra åren. Anledningen, menade man, var att skydda Schumann. Manuskriptet magasinerades i Staatsbibliothek zu Berlin.

Bisarrt nog väcktes Schumanns violinkonsert till liv igen först under en spiritistisk seans i London 1933, anordnad av Baron Erik Kule Palmstierna, svenskt diplomatiskt sändebud och starkt intresserad av forskning om människans andliga liv. Med på seansen fanns de två systrarna Jelly d'Arányi och Adila Fachiri som båda var violinister och barnbarn till Joseph Joachims bror. Enligt uppgift ska mediet fått kontakt med Robert Schumann som anbefallt att Jelly d'Arányi skulle leta fram violinkonserten och uruppföra den. Så blev det inte, men tre år senare blev konserten åter aktuell. Musikförlaget

Schott skickade en kopia av konserten till violinisten Yehudi Menuhin för att få ett utlåtande. Han blev entusiastisk och menade att Schumanns konsert var en historiskt saknad länk mellan Beethovens och Brahms violinkonserter. Ett uruppförande med Menuhin planerades men gick om intet. Nazisterna tog kommandot över Schumanns konsert som fick ersätta den judiske Mendelssohns violinkonsert vid en sammankomst i Berlin för Nazistpartiet 1937, där Karl Böhm dirigerade Berlinfilharmonikerna och Joseph Goebbels höll tal. Det "riktiga" uruppförandet av Schumanns violinkonsert ägde rum först i december samma år, då Yehudi Menuhin äntligen kunde framföra konserten tillsammans med St Louis Symphony Orchestra under Vladimir Golschmann, över åttio år efter tillkomsten. Schumann drabbades av depressioner och ansågs de sista åren av sitt liv inte tillräknelig. 1854 försökte han ta sitt liv genom att hoppa i Rhen. Det skapade en osäkerhet kring verken för violin och orkester, som man menade hade skrivits i sinnesförvirring. I själva verket var det ett falsarium som användes för att dölja en oförmåga att göra musiken rättvisa. När Schumann skrev sin mästerliga violinkonsert var han fortfarande både sprudlande vital dirigent och briljant tonsättare.

Det händer att tonsättare anser själva att musik inte håller måttet. Ett välkänt exempel är **Wilhelm Stenhammar**. I början av 1900-talet skrev han sin första symfoni, drygt femtio minuter lång för full orkester och storslaget romantisk i Bruckners anda. Efter att ha hört Sibelius andra symfoni och överväldigats drog Stenhammar tillbaka verket och menade att det var alldeles för opersonligt och pompöst.

Stenhammar som under åren 1907-22 var chef för Göteborgs orkesterförening ansåg att det var viktigt att den nyskrivna nordiska musiken spelades. Hösten 1910 hade han dirigerat Carl Nielsens första symfoni och skrev kort därefter till sin danske kollega: ”För mig har den [symfonin] sitt största värde i den äkt nordiska kyskhets och formella knapphet som verkar välgörande i vår sensuellt svulstiga tid”.

Med ny inspiration gav han sig åter på att skriva en symfoni och bara några månader senare, under en resa till Italien, var han igång. Fyra år tog arbetet och 1915 var han

klar. Den nya symfonin fick en betydligt mer sparsmakad besättning än den första och Stenhammar hade lyckats med sin uttalade ambition att skriva en ”nykter och ärlig musik utan klatsch”.

Det är påtagligt hur Stenhammar nu låtit de nordiska inslagen ta plats i musiken. Hör hur den svenska folktonen lyser fram i både första satsen och det dansanta scherzot. Andra satsen bärs upp av långspunna linjer som kontrasteras mot den högtidliga marschen, medan finalen är en komplex väv av parallella melodiska linjer. Med andra symfonin hade Stenhammar tagit revansch på sig själv.

Göran Persson

Fira Trettondagsafton 5 januari med Uppsala Kammarorkester och en trettondagsmeny!

TRETTONDAGSMENY

Amuse-bouche Surdegsschips med kalixlövrom och tillbehör.

Förrätt Grön ärtsoppa med champagnegelé och pepparrotsskum.

Varmrätt Långbakat hjortinnanlår från Kiplingeberg.
Serveras med lök- och vinbärsterrin, pumpapuré
samt mejrams-beurre blanc, gurka- och vaniljgranité.

Dessert Jordnöts- och kolabrownie, serveras med italiensk maräng.

Pris: 545 kr (inklusive bubbel i pausen med tilltugg)

Dryckesmeny till trerättersmeny går att beställa på plats, pris 235 kr

OBS! Detta erbjudande går att förbeställa fram till 19 december
på UKK tel. 018-727 90 70 eller e-post: restaurang@ukk.se.

Menyn serveras ca 18.00, efter Trettondagskonsertens slut.

Mer om Musik i Uppland

På denna sida vill vi presentera Musik i Upplands mångfacetterade vardag. Katarina Bonander, producent vid Musik i Uppland som under förra veckan genomförde nio skolkonserter för sammanlagt 1 700 mellanstadiebarn från hela länet, samt två familjekonserter.

Musiker ur Uppsala Kammarorkester gjorde en föreställning med Prokofjevs klassiska musiksaga *Peter och vargen*, men i lite ny tappning. Kan du berätta om detta?

– Sagan som brukar framföras med en berättarröst, berättades här istället genom en animerad film av Suzie Templeton. Filmen är skapad för Prokofjevs musik och det kräver en skicklig dirigent som kan både partitur och film för att kunna dirigera så att livemusiken exakt synkroniseras med handlingen i filmen.

Hur kom du i kontakt med det här projektet?

– Det var när jag besökte Sundsvalls Kammarorkester förra året som jag fick se den här versionen av Peter och Vargen. Det var inte svårt att övertyga vår orkesterchef att vi skulle göra den för barnen i Uppsala län. Jag vände mig också till Kulturenhetens filmkonsulent Louise Bown, som inte tvekade när jag föreslog ett samarbete. Delvis med bidrag från Musikens Hus vänner kunde vi börja planera tillsammans och ro hela projektet i hamn.

Vad tyckte du själv om filmen – var den inte lite kuslig ibland?

– Jo, den har sina mörka sidor. Den är faktiskt fängslande och spännande redan från början. Och det är rätt chockartat när ankan blir uppäten av vargen. Däremellan är den riktigt rolig. Katten har en omöjlig fysionomi för att klättra i träd och det är så kul! Jag har nog sett filmen tio gånger och upptäcker alltid något nytt i den. Den är väldigt skickligt gjord.

Hur togs föreställningen emot, vilka reaktioner har du fått?

– Bara positiva! Flera barn reagerade också på det professionella framförandet av musiken, och det känns jättekul. T.ex. var det en pojke som utbrast: ”Jag trodde inte att det var dom som spelade – det lät ju bra!”

Hur viktigt tror du det är att barn får uppleva levande, klassisk musik?

– Jag har ju observerat vad som händer med barn när de kommer hit på studiebesök och får sitta och lyssna när orkestern repeterar. De är öppna och intresserade, sjunker ner i stolen, slappnar av, lyfter lyssnandet, glömmar omvärlden och försvinner in i musiken. Det är otroligt fascinerande! Jag tror att klassisk musik kan vara källan både till vila, kraft och bearbetning för barn. Man måste bara ge dem möjlighet att upptäcka det.

Musik i Upplands kommande konserter

Konsertkarusellen, turné i Uppsala län

"Träumerei" Trio X tolkar klassisk musik.

Dessa konsertdatum kvar: 21 nov. 19.00 Fridegårdsteatern, Bålsta, 22 nov. 18.00 Huddunge kyrka
23 nov. 15.00 Församlingsgården, Östhammar

Söndag 23 november 16.00

"200 år av fred – en värld i krig" Uppsala Kammarsolister

Britten: *Stråkkvartett nr 2*, Webern: *Langsamer Satz*, Sjostakovitj: *Stråkkvartett nr 8*

Sal B, Uppsala Konsert & Kongress

Onsdag 10 december 12.00

Lunchkonsert med välkänd julmusik med Linnékvintetten

Missionskyrkan, Uppsala *fri entré*

Arrangeras i samarbete med Uppsala missionsförsamling

Måndag 15 december 19.00

"Julspektakel" Trio X och Uppsala Musikklasser åk 4 samt hemlig gäst.

Katalin, Östra station

Onsdag 17 december 12.00

Lunchkonsert med julmusik tolkad av Trio X

Missionskyrkan, Uppsala *fri entré*

Arrangeras i samarbete med Uppsala missionsförsamling

Måndag 5 januari 16.00

Trettondagskonsert med Uppsala Kammarorkester.

Paul Mägi, dirigent, Kerstin Avemo, sopran, Cataldo Caputo, tenor

Glödande kärlekssånger, hjältar, kurtisaner och överraskningar!

Stora salen, Uppsala Konsert & Kongress

Musik i Uppland samarbetar med Vi-skogen

Utöver en blomma, som tack till våra artisters medverkan planterar Musik i Uppland fem träd i Vi-Skogen som en gåva till vår gemensamma jord.

Musik i Uppland, Box 3106, 750 03 Uppsala, tel. 018-17 19 20, info@musikiuppland.se

Länsmusikchef: Peter Waldemarsson 018-17 19 33

Orkesterchef: Mona Gunnarsson 018-17 19 36

Orkesterassistent: Jens Norberg 018-17 19 24, jens.norberg@musikiuppland.se

Foto: Annett Melzer - Ulf Wallin, Stewen Quigley - Paul Mägi, Katarina Bonander

Se Musik i Upplands aktiviteter också via facebook, twitter och youtube.

www.musikiuppland.se

**MU
SIK**
I UPPLAND